

Svaté relikvie a jejich kult ve středověku

Svaté relikvie

- pozůstatky nebo památky na svatořečené osoby
- primární relikvie – části těl daných osob
- sekundární relikvie – předměty, které dané osoby vlastnily nebo používaly a dotýkané relikvie
- relikvie je chápána jako fyzický pozůstatek daného světce, duchovně přítomného v nebi
- úcta k relikvii je jedním ze znaků kultu svatých
- účelem uctívání relikvií je také víra v ně, jako prostředek pro vyslyšení dané prosby a modlitby
- ve středověku a raném novověku šlo o velmi ceněné předměty

Dějiny kultu svatých relikvií

- počátek je společný s kultem svatých
- inspirace ve Starém zákoně a Antice – hrobka patriarchů v Hebronu, zbytky Mojžíšovy a Áronovy hole, hrob proroka Elizea, ...
- těla světců byla přenášena do chrámových oltářů, případně byly nad hroby svatých chrámy přímo vystavěny - martyria (sv. Petr ve Vatikánu)
- nejstarší písemný doklad v Umučení svatého Polykarpa : *“My pak potom sebrali jeho kosti, vzácnější než drahokamy a dražší než zlato a důstojně jsme ho pohřbili.”*
- za života císařovny Heleny nastal rozmach kultu pašijových relikvií – nález svatého Kříže a dalších předmětů v Jeruzalémě (4. století)

Dějiny kultu svatých relikvií

- uctívání svatých ostatků je zmíněno také v textech některých církevních otců (sv. Ambrož, sv. Řehoř Veliký)
- od 8. století byla zavedena praxe vkládání kousku svaté relikvie do oltářů – 2. nikajský koncil (sv. Jan Damašský)
- některé hroby svatých se časem staly velkými poutními místy (Řím, Santiago, Tours, Bari, Benátky, ...)
- ve středověku platil zákaz přenášení relikvií bez souhlasu církevních představitelů (Codex Theodosianus, 4. lateránský koncil) – neúčinnost opatření
- každá relikvie musela být opatřena potvrzením pravosti – autentikou
- součást lidové zbožnosti

Dějiny kultu svatých relikvií

- významné kostely vlastnily velké kolekce relikvií v chrámových pokladech (Cáchy, Kolín, Praha, Saint-Denise) – inventáře chrámových pokladů
- symboly vlády, boží vůle a ochrany (trnová koruna v Paříži, lebka svatého Václava v Praze)
- rozvoj sběratelství relikvií (Ludvík IX., Václav II., Karel IV.)
- slavnosti Ukazování svatých ostatků (Norimberk, Praha, Český Krumlov)
- velký import relikvií z Východu na Západ (pád Konstantinopole 1453)
- kritika ze strany reformace – odvádění od základní podstaty křesťanství – Kristovy oběti a eucharistie (J. Kalvín – *Pojednání o relikviích*)
- raný novověk - export relikvií do nově christianizovaných částí Evropy – relikvie z katakomb (Tridentský koncil)

15 Svätí a jejich kult ve středověku

Role svaté relikvie

- primárně devocionální při modlitbě
- uctívání během svátku daného svatého
- cíl poutníků (hrob světce, slavnost ukazování ostatků)
- množství relikvií značilo význačnost místa na náboženské mapě
- statusový symbol (lebka sv. Václava, trnová koruna, ruka sv. Štěpána)
- „zázračná moc“ – léčivá směs prachu z hrobu sv. Tomáše

20 Svati a jejich kult ve středověku

Pravost relikvií

- nejčastější otázka a kontroverze k tomuto tématu
- kritika zevnitř církve (sv. Augustin, Karel Veliký)
- řešeno opatřením relikvie autentikou – doklad o pravosti ostatku opatřený pečetí dané církevní autority
- odsouzení padělků na 4. lateránském koncilu (1215)
- padělání a překupnictví
- vydávají těl jiných lidí za těla svatých
- obrovské množství úlomků svatého kříže (Charles Rohault de Fleury)
- několik svatých kopí
- rapidní snížení autenticity celého kultu a jeden ze základních důvodů kritiky

Relikviáře

- schránky na jednotlivé relikvie
- mohou obsahovat celé tělo, určitou část, nebo pouze malý úlomek
- většinou luxusní předměty z drahých kovů
- součást chrámových pokladů
- relikviáře ve tvaru archy – domečku (relikviář sv. Maura)
- relikviáře ve tvaru částí těla (ruce, nohy, hermy)
- často oběti loupeží nebo válečného rekvírování

Chrámové poklady

- při význačných chrámech byly budovány chrámové poklady
- symbol důležitého postavení a bohatství místa
- dary donátorů
- uchovávání v pokladnicích
- vznik inventářů
- uctívání relikvií při liturgii
- počátek možné poutní tradice
- význačné chrámové poklady: Cáchy, Trevír, Kolín, Paříž, Praha a další místa

CHRÁMOVÝ POKLAD U SV. VÍTA

V PRAZE.

JEHO DĚJINÝ A POPIS.

PODÁVAJÍ

DR. ANTONÍN PODLAHA A EDUARD ŠITTLER.

S 94 OBRAZY V TEXTU A 80 OBRAZOVÝMI TABULEMI.

ČÍSLO XLIII. — PODÍLNÁ KNIHA ZA ROK 1902 A 1903.

V PRAZE.

TISKEM AL. WIESNERA. — NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.

1903.

Úkol

- Přečtete si ***Průvodce pro poutníky do Compostely ze 12. století*** (*Svatojakubská cesta: průvodce pro poutníky do Compostely z 12. století*. Itineraria. Praha: Argo, 2020).

Shrnutí

- úcta k relikviím je jedním ze znaků kultu svatých
 - relikvie začaly mít význam ve 4. století
- masový vzestup díky svaté Heleně a císaři Konstantinovi
 - budování svatyň nad hroby světic a světců
 - rozvoj poutnictví k hrobům svatých
 - šíření kultů svatých pomocí relikvií
 - vkládání relikvií do oltářů
- vznik velkých kolekcí relikvií u význačných chrámů